

“CAMINS DE LLIBERTAT”

BREU HISTÒRIA DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA
DE PERSONES EX-PRESES POLITIQUES DEL FRANQUISME

ORIGENS I OBJECTIUS

L'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme'Expresos Polítics del Franquisme és una organització els orígens de la qual es remunten a la clandestinitat de la lluita antifranquista, quan a finals dels anys seixanta, grups d'ex-presos es van organitzar per donar suport als presos polítics que sortien de la presó, ajudant-los a reintegrar-se a la vida laboral i cívica, especialment a aquells que sortien sense família o que estaven a la presó a Catalunya i provenien d'una altra part de l'Estat. Aquests grups, que també servien per canalitzar l'ajut que arribava de l'estranger, intentaven cobrir les dificultats de tota mena que comportava l'estada a les presons, dificultats físiques, socials, econòmiques, psicològiques.

L'ajut que aquests primers grups d'ex-presos proporcionaven als empresonats era fonamentalment portar-les-hi menjar, roba, llibres i altres objectes que poguessin fer més fàcil la dura existència a la presó, a la vegada que orientaven les seves activitats a la solidaritat amb les famílies. També facilitaven, la majoria de vegades per procediments d'ocultació, informació de la qual els presos mancaven i que era de gran vàlua a l'interior de les presons. Finalment, i això no és menys important, mantenien contactes amb els presos un cop sortien en llibertat. En aquesta estructura solidària tenien un paper essencial les dones, que, molts cops amb greu perill personal, eren el principal contacte amb els presos.

En aquests grups d'ex-presos, que en un principi basaven la seva organització en relacions d'amistat fetes durant la reclusió i després ja s'organitzaven per zones geogràfiques, n'hi havia molts que un cop alliberats no podien incorporar-se a la militància política activa per qüestions de seguretat, ja que a l'estar fitxats, i en alguns cops controlats per la policia, podrien posar en perill les estructures de les organitzacions polítiques clandestines, especialment del PSUC, partit del qual procedien una part considerable de militants polítics que sortien de la presó.

Per a la consolidació i l'ampliació del moviment de solidaritat amb els presos polítics va ser força important la col·laboració d'amplis sectors de la societat catalana, inclosos grups de l'Església, que començaven a posicionar-se en aquells temps clarament en front la dictadura. En aquest sentit, cal destacar el paper que va tenir el Monestir de Montserrat, tant per part de l'abat Aureli M. Escarré com del seu successor Cassià M. Just que sempre van donar suport a la campanya per l'amnistia i van expressar la seva solidaritat amb el presos polítics de la dictadura.

A part de l'Església, entitats cíviques de tot tipus van donar també suport de maneres diverses a aquesta solidaritat amb els presos polítics, com per exemple l'entitat d'Amics de les Nacions Unides, al carrer Fontanella, que va ser el lloc on l'Associació es va fundar, i que sempre va mantenir una porta oberta a la relació amb els ex-presos polítics. Cal destacar també el gran suport que per els presos polítics, i per als lluitadors antifranquistes en general, van representar els advocats demòcrates i, en particular, els advocats laboralistes, que sempre van estar al costat dels perseguits polítics. No es pot parlar dels presos polítics de la dictadura sense col·locar en un lloc rellevant advocats com Josep Solé Barberà, Agustí de Semir, Albert Fina, Montserrat Avilés, Francesc Casares, Antonio Cuenca, Lluís Salvadores, i molts i molts altres, el record dels quals acompanya sempre els presos polítics del franquisme.

Durant tots aquests anys de dictadura, els grups inicials primer, el Comitè pro Presos després i, finalment, l'Associació Catalana d'Expresos Polítics, van treballar combinant cada cop més les actuacions clandestines amb altres de legals. Cada cop es van anar incorporant més col·laboradors i col·laboradores a les tasques de solidaritat, es va anar estenent el suport social als presos i ex-presos i la campanya per l'Amnistia rebia cada vegada més adhesions.

En aquest sentit, cal destacar el primer acte públic de suport als presos polítics realitzat el 25 d'abril de 1970 al Price de Barcelona, encara amb dictadura. Amb el local atapeït de públic es va celebrar el I Festival Popular de Poesia Catalana amb participació dels principals poetes catalans. L'acte es va convertir en una gran manifestació política reclamant llibertat i amnistia, i va ser organitzat en solidaritat amb el Comitè pro Presos de Catalunya, que en va rebre els beneficis econòmics. Les autoritats de l'època recullen en un informe la llista completa de les persones que integraven en aquell temps el Comitè pro Presos, citant, en primer lloc, el doctor Joan Colomines, que serà el primer president de l'Associació

LA TRANSICIÓN POLÍTICA

La Transició política va ser viscuda intensament per l'Associació. Aquest període, que comença amb la mort del dictador el 1975, va obrir un nou marc d'actuació i va iniciar una etapa confusa en la qual les velles estructures polítiques franquistes encara romanien en actiu, però tot apuntava ja cap a una nova situació política. Tot plegat una situació que l'Associació va aprofitar prou bé. Les seves activitats públiques es van multiplicar, la campanya per l'Amnistia es va estendre arreu del país, ja totalment oberta i, per exemple, ex-presos polítics amb molts anys de presó, com Narciso Julián, eren aclamats públicament en alguns llocs, com el Cine-Club Informe 35 (Escoles Pies), sense que la policia hi intervingués.

Davant d'aquesta situació, l'any 1976, l'Associació va prendre l'acord de constituir-se oficialment, de manera pública, i demanar la seva legalització. El 12 de febrer de 1976, en una reunió a Barcelona, a la seu dels Amics de les Nacions Unides, es va fundar oficialment l'Associació Catalana d'Expresos Polítics i Socials, de la qual, com ja s'ha dit, va ser elegit president el doctor Joan Colomines, empresonat diverses vegades, i com a Secretari, Agustí de Semir, advocat i defensor de molts dels empresonats pel franquisme. En l'acte fundacional consten els objectius i les intencions que van constituir aquella primera Associació. Diu l'acta fundacional:

“A continuación, los reunidos tienen un amplio cambio de impresiones respecto a la idea de constituir la Asociación, que estará domiciliada en esta ciudad y que tendrá por objetivo promover actos culturales y cívicos que aglutinen a los expresos políticos y sociales residentes en los límites de la provincia de Barcelona y que tengan por finalidad fundamental crear un clima de convivencia, reconociendo el derecho de la libertad de disentir y propugnando la amnistia, la abolición de la pena de muerte, el reconocimiento de los derechos y libertades fundamentales y la reforma del derecho penitenciario mediante la instauración del estatuto del preso político. Hacen constar expresamente que la Asociación ha de inspirarse en un autentico pluralismo tendente a la reconciliación nacional e incidiendo a nivel ciudadano para crear una conciencia de que es legitimo reconocer a cada uno la ideología y conducta basadas en la voluntad de modificar la sociedad en que vivimos para hacerla más humana y más justa, y reconociendo también que son múltiples las opciones políticas a propugnar.”

Els membres fundacionals en aquest primer intent de legalitzar l'Associació, van ser:

Joan Colomines Puig (metge analista)	Victor Ríos Vidal (administratiu)
Antonio Campos Crespo (comerciant)	Jordi Conill Vall (químic)
Pedro León Martínez (agent comercial)	Francisco García Nieto (agent de comerç)
Adonio González Mateos (administratiu)	Jordi Carbonell Ballester (catedràtic)
Miguel Núñez González (traductor)	Francisco Benages Tomás (dibuixant)
Catalina Juárez Solano (metal·lúrgica)	Carlos Pradas Bergés (espectacle)
Juan Antonio Cuadrado Diago (comercial)	Juan Mallarol Vilarubia (mecànic)

Joaquim Boix Lluch (enginyer)
Narciso Julián Sanz (ajustador mecànic)

Agustí de Semir (advocat)
Manuel Vázquez Montalbán (periodista)

Per tal que l'Associació pogués ser legalitzada, es van redactar uns estatuts dividits en tres parts: a) finalitats de l'Associació b) els òrgans directius i la forma d'administració c) els deures i els drets dels associats. Amb aquests estatuts l'Associació va presentar una sol·licitud de legalització davant del Govern Civil de Barcelona el 17 de febrer de 1976. La sol·licitud fou denegada altra vegada per les autoritats. L'Associació va continuar, doncs, essent il·legal.

La solvència econòmica de que gaudia en aquells moments l'Associació, l'increment d'associats, l'interès que despertava entre la població, etc. va facilitar que el juliol d'aquell any de 1976 l'Associació s'establís en una nova seu situada a l'àtic del nº 7 de l'avinguda del Portal de l'Àngel de Barcelona, en un dels indrets més cèntrics de la ciutat, i pel qual es pagava de lloguer 84.000 ptes. anuals.

Va començar aleshores una nova etapa en la vida de l'Associació que es pot qualificar d'a-legal, però no de clandestina. Malgrat no estar legalitzada l'Associació va desenvolupar una política de fets consumats, actuant a cara descoberta. Es va incrementar el nombre d'associats, es va impulsar la campanya demanant l'Amnistia, es va editar una revista amb el nom de "Llibertat" i es va participar en múltiples accions que arreu exigien la llibertat i la democràcia, com per exemple la Marxa per la Llibertat en la qual van ser detinguts membres de l'Associació de Girona.

El 1977 la Transició política, amb les primeres eleccions democràtiques després de 1936 celebrades el 15 de juny d'aquell any, va portar finalment a la legalització dels partits i a la promulgació de la Llei d'Amnistia, però una amnistia que s'atorgava paral·lelament també als repressors i deixava sense reconeixement públic els ex-presos polítics, que havien patit el terror franquista, mantenint molts cops els que havien exercit tortures en els seus llocs de treball. Aquesta situació va renovar els afanys d'aconseguir la legalització. Es van centrar també els objectius de l'Associació en el reconeixement oficial de la lluita dels ex-presos polítics per l'obtenció d'unes indemnitzacions pel temps que havien estat a la presó, el reconeixement a efectes de cotització de la Seguretat Social dels anys de presó i la reivindicació de la resistència antifeixista. Començava la lluita per la recuperació de la memòria històrica.

En aquesta línia es van organitzar unes Jornades Internacionals d'Ex-empresonats i Ex-represaliats Polítics, celebrades a Hospitalet de Llobregat els dies 3 i 4 de juny de 1978 que van tenir un important ressò mediàtic i que van servir per presentar públicament l'Associació. Quedava pendent, però, la relació amb les diferents organitzacions d'ex-presos polítics de la resta de l'Estat, especialment amb la de Madrid.

Les relacions de l'Associació Catalana d'Ex-Presos Polítics amb els companys de la Asociación de Expresos Políticos de Madrid no han estat sempre presidides per l'entesa. El gener de 1979 es va realitzar una reunió de les delegacions de Bilbao, Burgos, Salamanca, Madrid, Saragossa, Osca, Lleó, València, Catalunya i el País Basc en la qual la delegació de Madrid va presentar a la resta de delegacions la sol·licitud de legalització que pensava lliurar al Ministeri de l'Interior amb el nom de "Asociación de Expresos y Represaliados Políticos del Estado Español". La resposta de l'ACEPF va ser de total desacord per considerar que les associacions haurien de demanar la seva legalització en completa autonomia com a països o regions, d'acord amb la lluita per les autonomies que s'estava produint, especialment al País Basc, a Galícia i a Catalunya. Finalment, en la reunió es va acordar respectar l'autonomia de la representació catalana.

Tanmateix, aquesta cordial relació no va evitar que ben aviat reapareguessin les desavinences entre l'entitat catalana i la madrilenya. El març de 1983 ambdues van acordar que la Asociación de Ex-Presos y Represaliados Políticos del Franquismo modifiqués els seus estatuts per deixar clar que el seu àmbit d'actuació no era la totalitat de l'Estat espanyol.

Tot i així l'organització de Madrid va continuar atribuint-se la representació de totes les organitzacions de l'Estat i monopolitzant les relacions amb l'estranger.

L'ASSOCIACIÓ JA ÉS LEGAL

El 1979 l'Associació va tornar a cursar una nova petició de legalització, i aquesta vegada fou acceptada. Així, finalment, el 23 de gener de 1980 el Ministerio del Interior va legalitzar l'Associació. Una vegada legal, el primer acte públic va ser un homenatge als morts en la lluita per la llibertat, que es va celebrar al Saló del Tinell de Barcelona el dia 11 de maig de 1980,

L'acte va comptar amb una gran assistència i amb presència de delegacions estrangeres. Van enviar telegrams de suport representants de les institucions principals del país (Generalitat, Parlament, Ajuntament i Diputació de Barcelona), partits polítics, sindicats, associacions de resistents i de defensa dels Drets Humans de tot el món, i un gran nombre de personalitats de la política, l'Església, la cultura i la societat catalana, en general.

A la taula presidencial hi havia el Conseller adjunt de la presidència, Miquel Coll i Alentorn. El president Pujol no hi va assistir "per prudència" segons l'opinió d'alguns membres de l'Associació que van participar en l'organització de l'acte. També eren a la presidència el primer tinent d'alcalde de Barcelona, Josep Miquel Abad -en substitució de l'Alcalde Narcís Serra-; el vice-president de la Diputació de Barcelona, Jordi Conill -que en la seva condició d'ex-pres polític havia sigut un dels impulsors de l'Associació-; i el president del Parlament, Heribert Barrera, juntament amb el president de l'ACEPF, Joan Colomines. Però la presidència de l'acte va estar representada per una cadira buida coberta per una senyera amb un crespó negre "símbol del nostre martirologi", segons va explicar Colomines en el discurs inaugural. Aquest va ser el primer gran acte d'homenatge als ex-presos per part de les noves autoritats escollides democràticament, i malgrat les absències dels màxims mandataris, a excepció del president del Parlament, l'acte va marcar una línia de reconeixement que ja no tindria marxa enrere.

A partir d'aquell moment la feina principal de l'Associació va ser la defensa de les indemnitzacions per als ex-presos i represaliats polítics del franquisme. Aquesta lluita per les indemnitzacions econòmiques segons els temps de presó va durar uns llargs 10 anys, fins que el 1998 es va aconseguir que es presentés en el Parlament de Catalunya una proposició no de llei sobre el tema que va ser aprovada i que va obrir unes negociacions amb el Govern de la Generalitat que finalment van culminar l'any 2000 amb un acord que recollia en gran part les reivindicacions de l'Associació.

Mentre l'Associació lluitava per aconseguir les indemnitzacions, el 1981 es va viure al país la gran controvèrsia de l'entrada o no a la OTAN. L'Associació es va posicionar en contra de la integració a l'organisme militar internacional en una decisió presa en absència del president Joan Colomines, al qual, com a diputat de CiU, la decisió incomodava, si bé no fins el punt de constituir motiu per presentar la dimissió, que finalment si va presentar desvinculant-la, però, del tema OTAN, tal com va explicar en una carta a la resta de la Junta en la qual deia: *"La decisió de la meua renúncia feia temps que havia estat presa. Com he dit, m'havia fixat uns objectius: reconeixement oficial del paper de la Resistència catalana en la recuperació de les nostres institucions, com va quedar patent en l'acte del Tinell."* L'Abril de 1982, Rudolf Guerra agafaria el relleu de Joan Colomines en la presidència de l'Associació.

Però l'Associació va haver d'enfrontar-se en aquells moments a un greu problema: la situació econòmica de l'entitat. L'Associació mantenia la seva seu al local de l'Avinguda del Portal de l'Àngel, pel qual es pagava, a conseqüència de les successives pujades de lloguer, una quantitat considerable que les cotitzacions dels associats/des no cobrien, ni de bon tros. A més, es va haver de fer front a dos desnonaments, resolts amb l'ajut econòmic d'un membre de

l'Associació, el company Joan Abelló. Aquesta manca de finançament va arribar a fer inviable qualsevol mena d'activitat que comportés unes mínimes despeses. L'Associació va entrar en una situació que feia difícil el seu funcionament quotidià. Malgrat aquesta crítica situació econòmica, l'octubre de 1990 es va acordar renovar l'edició del butlletí intern de l'Associació i es va deixar enrere la capçalera històrica "Llibertat" per passar a anomenar-se "Catalunya Resistent". Les raons del canvi es devien al fet que després que sortís a la llum el primer número del butlletí de l'Associació catalana (el primer d'aquesta mena a tot l'Estat) des de l'associació d'ex-presos constituïda a Madrid se'ns havia demanat que el títol de la revista catalana (Llibertat) fos també el títol de les diferents publicacions de les associacions que es poguessin crear arreu de l'Estat, les quals s'haurien d'agrupar en una futura federació estatal. Però aquesta federació no va arribar a fer-se i l'associació catalana va decidir canviar el nom de la seva revista per evitar confusions.

El novembre de 1994, i davant les dificultats essencialment econòmiques, es va convocar una assemblea extraordinària per analitzar el futur de l'organització. Després de moltes discussions es va acordar mantenir activa l'Associació, anomenar una nova Junta i prendre mesures per solucionar el problema econòmic. Es va formar una nova Junta Directiva i es va escollir un nou president de l'Associació en la persona del company Tario Rubio. La nova Junta va quedar formada per Tario Rubio, Joan Abelló, Jaume Carbonell, Isabel Vicente, Manolo Martínez, Enric Pubill, Montserrat Anoll, Germán Alonso, Antoni Arbonés, Albert Casadejust, Josep Palomares, Leo Zabalardo, Serra Estruch i Joan García Tristany. Alguns d'aquests membres van manifestar la necessitat d'incorporar gent jove a l'Associació, reestructurar-ne el funcionament i dotar-la de nous objectius. El primer dels nous objectius seria la solució del problema econòmic. En aquest sentit calia abans de res buscar una nova seu que no hipotecés una part essencial del nostre pressupost, i en aquesta línia es van iniciar consultes amb l'Ajuntament de Barcelona, per aconseguir algun local municipal, gestions que van resultar infructuoses. Es van iniciar aleshores contactes amb el sindicat de CCOO que van culminar positivament amb l'oferiment per part del sindicat d'un petit despatx a la seva seu central de Via Laietana amb total independència d'actuació i a canvi d'una modesta quantitat per despeses de manteniment.

Cal remarcar i deixar constància del suport de CCOO, i saludar el paper del sindicat a l'hora de sostenir iniciatives solidàries, doncs no només dona aixopluc a l'ACEPF sinó que la seva actitud s'estén molt més enllà, a diverses associacions que treballen en el camp de la solidaritat, tant a casa nostra com en el àmbit internacional. CCOO dona, en aquest sentit, una lliçó del millor sindicalisme. Afrontat el problema de la seu, calia assegurar un mínim econòmic que garantís el funcionament regular de l'entitat. Es van fer gestions per aconseguir suports econòmic de la Generalitat i de la Diputació de Barcelona, que en part van donar resultats positius.

Cobert el primer objectiu, una segona línia de treball va ser millorar el Butlletí de l'Associació, ampliant la seva l'edició, amb la nova capçalera de "Catalunya Resistent", que s'editava una o dues vegades l'any amb una tirada de 200 exemplars i ara es pretenia publicar-la cada trimestre i pujar la tirada a 1000 exemplars. El nou projecte es convertia així en un important mitjà de relació amb els associats i de difusió de les activitats i opinions de l'Associació.

EL COMBAT PER LA MEMÒRIA

Una de les qüestions que també va afrontar la nova Junta Directiva va ser el tema de les limitacions a les indemnitzacions als represaliats de menys de 65 anys i l'obligació d'haver complert, com a mínim, tres anys de presó. Després de moltes gestions i entrevistes amb els grups parlamentaris, i amb la mateixa Consellera de Justícia, finalment, com hem dit abans, el 1998 es va aconseguir que es presentés una proposició no de llei sobre el tema. En la proposició, que va ser aprovada quasi per unanimitat, s'instava el Govern de la Generalitat a resoldre la injustícia que significaven les limitacions de la llei de 1990.

Per no perllongar més la negociació, l'Associació va acceptar un acord pel qual el govern de la Generalitat es comprometia a liquidar tots els serrells que quedaven pendents del tema de les indemnitzacions i l'any 2000 es dictà un Decret (el 288/2000) pel qual es proposava que: *“es regulin les indemnitzacions de les persones incloses en els supòsits determinats per la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'amnistia, i exclosos de la disposició addicional vuitena dels pressupostos generals de l'Estat dels anys 1990 i 1992.”* Posteriorment va dictar-se un nou decret que completava el primer i que deixava definitivament inclosos en el dret a rebre indemnització els ex-presos menors de 65 anys, sense limitació de temps d'estada a la presó, i fins i tot els que havien patit estada en camps de concentració i batallons de treballadors.

La insistent pressió de l'ACEPF durant molt de temps havia estat determinant per l'aprovació d'aquestes mesures, que no haurien estat possibles sense la xarxa de contactes de l'Associació, que va fer de difusora de la iniciativa i, al mateix temps, va ajudar la Generalitat a gestionar centenars de formularis on els ex-presos polítics o els seus familiars exposaven les principals dades de la seva experiència penitenciària amb la documentació acreditativa corresponent.

Aprovats els decrets, l'Associació va rebre un allau de consultes demanant informació sobre els mateixos. Moltes sol·licituds d'indemnització no anaven acompanyades de les corresponents certificacions oficials de l'estada a la presó o a camps de concentració. L'ACEPF, com d'altres entitats memorialistes, vam col·laborar activament en l'atenció als ex-presos per certificar la veracitat dels casos en que no podien aportar documentació contrastada. Comptant els dos Decrets de la Generalitat es van rebre 39.023 sol·licituds d'indemnització, de les quals 21.652 van ser favorables. La majoria de les sol·licituds denegades ho van ser per no poder acreditar de cap manera l'estada en situació de privació de llibertat.

Amb l'objectiu de centrar el treball en la recuperació de la Memòria Històrica van proliferar arreu actes d'homenatge als lluitadors antifranquistes. De fet, l'Associació mai va deixar de tenir com objectiu la reivindicació de la lluita antifranquista, i era arribada l'hora de trencar el silenci de tants anys que havia cobert la lluita contra la dictadura, era arribada l'hora d'acabar amb les terribles conseqüències de la derrota de la República que s'havien perllongat fins els nostres dies; era l'hora de donar la veu els que havien estat tants anys en silenci, que havien enterrat en el fons dels seus cors la repressió, el dolor, el record d'aquella esperança del 14 d'abril. I van començar a obrir-se els cors i les memòries.

El gener de 1999 es va publicar un número extraordinari de “Catalunya Resistent” dedicat a la recuperació de la memòria històrica de la lluita antifranquista, amb articles del president el Parlament, Joan Reventós, i amb col·laboracions dels professors membres de l'Associació Enric Cama, Manuel Delgado, Manel Risques i Marc Carrillo. A aquestes col·laboracions s'hi havia d'afegir la col·laboració dels professors membres del Centre d'Estudis de l'Època Franquista i Democràtica de la UAB, Carme Molinero, Pere Ysàs i Ricard Vinyes. Entre tots formaven un equip que seria decisiu alhora de concretar els plans establerts i exposats en l'editorial de Catalunya Resistent.

La revista publicava sota el títol “Què és el que cerquem?” un programa de treball on es marcaven tres objectius: a) edició d’un llibre de testimonis de les presons franquistes. b) realització d’un gran homenatge als represaliats pel franquisme i a les seves famílies i c) organització d’una exposició sobre les presons de Franco. Pel que fa al primer objectiu, un ampli equip integrat per Enric Cama, Marc Carrillo, Carme Molinero, Ignasi Riera, Manel Risques, Ricard Vinyes i Pere Ysàs, va treballar en l’edició d’un llibre de testimonis d’expresos polítics membres de l’Associació, obtinguts a través d’entrevistes personals realitzades pel secretari i pel coordinador de l’Associació, Enric Pubill i Joan García Tristany respectivament i transcrits per Judit Pujadó.

El llibre, titulat **“NOTÍCIA DE LA NEGRA NIT. Vides i veus a les presons franquistes (1939-1959)”**, abasta un període de temps limitat als primers 20 anys del franquisme per dues raons fonamentals: d’una banda la urgència de transcriure i de retenir les experiències vitals de persones que han patit les presons durant aquest període franquista i que han volgut deixar constància explícita de la seva experiència, i de les quals per motius evidents d’edat era urgent no demorar el seu testimoniatge; i per altra, la duresa específica de la situació de les presons franquistes durant aquest període especialment, des del final de la guerra fins al 1959. En una primera part el llibre abordava la situació política i social de l’Espanya franquista després de la guerra, des del marc legal de la repressió fins a la situació de misèria i explotació uells anys, passant per l’anàlisi del terror o la realitat de les presons. En una segona part, i dividida en diversos apartats (detenció, interrogatori, tortures, judici, vida a les presons, etc). diferents ex-presos explicaven en primera persona les seves experiències, respectant l’estil oral i directe.

Mentre s’estava enllestit el llibre, Tario Rubio va dimitir de la presidència de l’entitat i va ser substituït per la companya Maria Salvo, que ja va presidir l’acte en el qual es va presentar la publicació, i en el qual va fer una excel·lent intervenció.

El llibre va ser presentat el juny de 2001 en un acte multitudinari a les Drassanes de Barcelona. La presentació va anar a càrrec del doctor Moisès Broggi, de Margarida Dordella, diputada provincial, en representació del president de la Diputació, Manel Royes, i de la nova presidenta de l’Associació, Maria Salvo, que havia estat elegida en l’assemblea general de l’Associació el gener d’aquell mateix any.

Després de la publicació del llibre, l’Associació va començar a preparar la realització d’un **“HOMENATGE A LES PERSONES REPRESALIADES PEL FRANQUISME”**. En aquest sentit, l’Associació va entrevistar-se amb el president del Parlament de Catalunya, amb tots els grups parlamentaris i amb representants del govern de la Generalitat als que se’ls va presentar el projecte d’homenatge, al qual van aportar el seu suport total. L’homenatge va constar de dues parts diferenciades. La primera va consistir en un acte institucional del Parlament de Catalunya, el 19 de març de 2002, on en sessió plenària el president del Parlament, M.H. Josep Rigol, va llegir una resolució aprovada per unanimitat que deia:

“(…) que no poden caure en l’oblit els milers de ciutadanes i ciutadans que van comprometre la seva vida en la lluita per la llibertat. Homes i dones que van pagar molt cara la seva opció, i que van patir detenció, tortura i presó -molts i moltes veient esmunyir-se la seva joventut- quan no la mateixa mort, en lluitar contra la dictadura franquista. És per tot això que aquesta Cambra, com a representació que és de tot el poble de Catalunya, ret homenatge, a través de l’Associació Catalana d’Expresos Polítics, a totes i a tots els que van patir repressió per lluitar per les llibertats del nostre poble, pel restabliment de la democràcia, la recuperació de la Generalitat i des del més íntim de les seves conviccions, per la consecució d’una societat més justa.”

La segona part, i la més important, es va realitzar al Gran Teatre del Liceu, ple de gom a gom, el 22 d'abril de 2002, i va consistir en un recital poètic de fort contingut antifranquista, amb el fons d'un audiovisual amb imatges de la història de la lluita contra la dictadura. La lectura dels poemes va anar a càrrec de coneguts actors i actrius. A continuació una orquestra dirigida per Quico Pi de la Serra va interpretar cançons simbòliques de la lluita per la llibertat. Tot dirigit per Pere Camps, membre de l'Associació.

Durant aquest acte al Liceu, es va donar a conèixer la "Declaració per un Memorial Democràtic" en la qual es reclamava la creació d'una institució oficial que expliqués, difongués, i donés a conèixer el que havia estat la lluita democràtica i el gran cost que aquesta va tenir. Val a dir que amb el temps, en concret el 2007, es va materialitzar la creació del Memorial, que va representar un impuls i una bon ajut a la lluita per la llibertat i democràcia al nostre país. El tercer objectiu, una exposició sobre "**LES PRESONS DE FRANCO**", es va assolir el novembre de 2003. Els comissaris de la mateixa varen ser els professors Manel Risques i Ricard Vinyes. Instal·lada al Museu Nacional d'Història, mostrava el que havia estat el món penitenciari del franquisme i va ser visitada per més de 4000 persones, amb gran presència de col·legis i instituts. Va ser inaugurada pel president de la Generalitat, Jordi Pujol i la presidenta Maria Salvo, i va estar oberta al públic durant quasi cinc mesos. La mostra va ser pionera en tot l'Estat en presentar al gran públic la duresa de l'univers penitenciari franquista. Dividida en sis seccions ("Les presos de Franco", "Els camins a la presó", "La tortura", "L'Univers penitenciari", "Extramurs" i "Amnistia, memòria i història") proposava un recorregut a través del periple vital dels represaliats, des del moment de la detenció fins a l'excarceració i el desterrament forçós que sovint acompanyava la llibertat condicional.

El servei educatiu del Museu va oferir a centres d'ensenyament la possibilitat de fer una visita i una xerrada explicativa a càrrec d'una persona que hagués patit en la seva pròpia pell el que explicava l'exposició. Trinitat Gallego, Joan Garcia-Tristany, Enric Pubill, Josefina Piquet, Maria Salvo, Lluís Martí Bielsa, entre d'altres van participar en aquesta experiència educativa anomenada "Des de dins", que se sumà a les desenes de xerrades que cada any feien diversos membres de l'entitat, bé en solitari, bé acompanyats per testimonis d'altres entitats.

ACTES I HOMENATGES

El caràcter actiu de l'entitat, l'activitat constant que desenvolupava en relació a la col·laboració amb d'altres entitats memorialistes i l'esperit unitari que postulava, va fer que l'Associació fos convidada sovint a participar en actes commemoratius de la lluita antifranquista i en homenatges que començaven a organitzar-se arreu.

El 23 de juny de 2007 va tenir lloc un d'aquests actes d'homenatge en un dels espais més emblemàtics de la repressió franquista: el Penal de Burgos. Davant de centenars d'antics reclusos vinguts de tot l'Estat, les autoritats de Burgos van descobrir una placa col·locada a la porta del Penal en record dels milers de presos polítics que van patir empresonament a l'ombra dels seus murs. La placa també rendia homenatge a les dones que es van arriscar per ajudar als presos polítics.

Però el gran acte d'homenatge a escala estatal, va tenir lloc el 14 de juny de 2008 al Palacio de Vistalegre de Madrid sota el títol de "*PARA LA LIBERTAD. UNA APORTACIÓN A LA MEMORIA HISTÓRICA.*" Organitzat per la Asociación de Ex-presos y Represaliados Políticos Antifranquistas, amb seu a Madrid l'homenatge va comptar amb el suport i la participació de la vicepresidència del Govern espanyol, la Direcció General d'Institucions Penitenciàries, el Govern del Principat d'Astúries, la Generalitat de Catalunya, partits polítics (PSOE, PCE), sindicats (CCOO, UGT, CNT, CGT), nombrosos ajuntaments de la Comunitat de Madrid i associacions i fundacions diverses.

L'espectacle combinava poemes i cançons, amb Joaquin Sabina, Enrique Morente, José Antonio Labordeta, Miguel Ríos, Ana Belén i Victor Manuel, Nuria Espert, Juan Diego, Concha Velasco, Pilar Bardem, Almudena Grandes, Caballero Bonald, etc. i l'ex-pres polític Marcos Ana, un company dels que va passar més anys de presó. Milers de persones van assistir-hi, moltes d'elles vingudes de diferents punts de l'Estat.

I el 14 d'octubre de 2009 es va celebrar al Palau Sant Jordi de Barcelona un concert d'homenatge a les persones represaliades pel franquisme sota el nom de "POLITIQUES DE RESISTENCIA. SOMNIS DE LLIBERTAT". L'acte reprenia la idea de l'homenatge de 2002 al Liceu en què l'Associació va fer públic el seu manifest a favor de la creació del Memorial Democràtic. Cinc mil persones van omplir la sala i van gaudir d'un recital de poemes molt relacionats amb la lluita contra la dictadura. Carme Sansa, Mercè Sampietro, Julieta Serrano, Lluís Homar, Juan Diego i Juan Echanove, entre d'altres, van prestar les seves veus a textos de Juan Vinyoli, Joan Oliver, Salvador Espriu, Jaime Gil de Biedma i Manuel Vázquez Montalbán, entre d'altres. Després, Joan Manuel Serrat i Quico Pi de la Serra van interpretar conjuntament un recull de temes emblemàtics del seu repertori, i finalment l'Orfeó Català va interpretar coneguts temes de la lluita antifranquista.

Aquest acte donaria pas, pocs mesos després, a una sèrie de vint-i-cinc homenatges als represaliats durant la dictadura a escala local i comarcal en els quals es va lliurar un diploma de reconeixement a cada persona que va patir privació de llibertat per la seva acció política durant la dictadura.

Un acte especialment emotiu va ser el que l'Associació va organitzar en record del company Miguel Núñez el 7 de novembre de 2011 a l'Auditori de Barcelona amb motiu del tercer aniversari del seu traspàs sota el títol de "La dignitat de la política". Es va recordar al gran dirigent comunista que va ser Núñez, exemple de coherència, lucidesa, valentia, honradesa i responsabilitat. Membre de l'Associació des del principi, era "un heroi del nostre temps" tal i com el va definir Manuel Vázquez Montalbán. Condemnat a 55 anys de presó en cinc consells de guerra, empresonat més de catorze anys i torturat de manera salvatge per la policia mai no va deixar de proclamar la seva fe en els éssers humans. En el acte van intervenir el president de la Generalitat, Jordi Pujol, el dirigent de CCOO i del PSUC, Isidor Boix, l'històric ex-secretari general del PCE, Santiago Carrillo, i la ex-diputada del PSUC, Eulàlia Vintró. Cal apuntar que, com d'altres vegades, el company de l'Associació Pere Camps, va col·laborar de manera important a la realització de l'acte.

Mentre s'anaven realitzant aquests homenatges especials de reconeixement als lluitadors antifranquistes, l'Associació desenvolupava les seves tradicionals activitats: cada mes de febrer homenatge al Fossar de la Pedrera, a Montjuïc, d'un acte de record als membres del PSUC afusellats pel franquisme; cada mes de maig organització d'un acte, conjuntament amb el Parlament de Catalunya, commemorant la victòria aliada a la 2ª Guerra Mundial; el mes d'abril dinar commemorant la proclamació de la República; participació, cada onze de setembre, en el tradicional acte d'homenatge al president de Xile Salvador Allende, organitzat pel Comitè Ciutadà de Barcelona del qual l'Associació en forma part; assistència, a principis d'octubre, a les jornades del maquis de Santa Cruz de Moya (Cuenca); a meitat d'aquest mes assistència a l'acte d'homenatge al president Lluís Companys organitzat per l'Associació Pro-Memòria als Immolats per la llibertat de Catalunya, i a finals d'octubre organització d'un gran acte de record al comiat de les Brigades Internacionals a manera d'homenatge a la seva participació en la guerra d'Espanya defensant la República; col·laboració en la realització de la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya, de l'equip promotor de la qual en forma part la nostra Associació; participació en les tasques del Memorial Democràtic, del qual la nostra Associació també forma part dels seus òrgans de direcció; funcionament regular de l'entitat, edició de la seva revista, assistència als actes per pronunciar conferències, participació a taules rodones; col·laboració amb Treballs de Recerca; entrevistes amb alumnes, etc.

LA GENERACIÓ TOP

Cap al final de la primera dècada del segle XXI s'havia realitzat ja una important quantitat d'actes d'homenatge als resistents de la dictadura. S'havien aconseguit molts dels objectius proposats quan es va iniciar l'Associació, i aquesta gaudia de prestigi, suport social, cohesió interior i feina per fer encara.

El pas del temps, però, produïa com a conseqüència inevitable la pèrdua del testimoni de molts lluitadors antifranquistes i ex-presos protagonistes de l'Associació. Aquesta desaparició per llei de vida de protagonistes de la guerra i de la repressió de postguerra feia oportú situar en primer pla d'altres protagonistes de la lluita antifranquista, lluitadors dels anys seixanta i setanta que no havien conegut la guerra que havien nascut ja en dictadura. Una dictadura que va ser llarga i en la qual es poden apreciar diferents generacions, una de les quals es va incorporar a la lluita per la llibertat a partir dels anys seixanta i va conèixer la repressió de la dictadura igualment.

Aquesta situació va portar a alguns socis de l'Associació a plantejar a l'assemblea general de febrer de 2010 la iniciativa de posar de relleu la lluita d'aquells anys. Una època en que l'oposició a la dictadura va agafar una important volada amb la incorporació de molts joves hereus dels lluitadors dels anys quaranta i cinquanta que van conèixer una repressió del franquisme que, malgrat canviar les formes (la més significativa el pas dels Consells de Guerra al TOP), va ser exercida amb igual duresa que els anys anteriors. Es va denominar "Generació TOP" als milers d'opositors que van ser processats pel TOP, amb un volum cada cop més gran, i es va acordar realitzar un homenatge a aquests antifranquistes que no havien participat ni en la guerra ni en la postguerra. Es va acordar una Comissió presidida pel president Enric Pubill, per preparar-lo i es va començar per convocar una àmplia assemblea de persones que haguessin estat empresonades o perseguides d'alguna manera per les seves activitats contra el règim durant la segona meitat de la dictadura. Després d'algunes reunions per acabar d'enllestir l'acte d'homenatge, finalment es va acordar celebrar-lo a l'Auditori de Barcelona sota el títol "DIGNITAT I JUSTÍCIA. CONTRA LA IMPUNITAT I L'OBLIT".

L'1 de març de 2011, a l'Auditori, amb més de 600 assistents que omplien la sala, es va realitzar un homenatge global al Generació TOP als milers de dones i homes que van passar pel Tribunal d'Ordre Públic. Un acte que obria la perspectiva d'incorporar a l'Associació a ex-presos més joves que a la llarga agafarien el relleu dels veterans que havien col·laborat a l'Associació fins aleshores.

L'acte va ser presentat per Ester Formosa i va comptar amb les intervencions de Juan José del Aguila, autor d'un acurat estudi sobre el TOP; de Marcos Ana, de Carles Vallejo, de Francesc Casares, i de l'activista social Ada Colau, i va estar amenitzat musicalment per Pau Alabajos i Joan Isaac. L'acte el va concloure el president de l'Associació, Enric Pubill, que en el seu parlament va denunciar el tancament de la seu del Memorial Democràtic per part del govern de CiU. Per acabar l'acte es va presentar el manifest "MEMORIA I JUSTICIA. Contra a impunitat i l'oblit. L'acte va rebre, pel seu treball amb la Generació TOP, el Premi UPEC 2011 (Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya), que va recollir tota la Comissió organitzadora de l'acte.

Un altre esdeveniment important en la història de l'Associació va ser l'exposició que es va fer el març de 2012, al Museu d'Història de Catalunya, en commemoració del trentè aniversari de la legalització de l'Associació titulada "Més de trenta anys sense defallir". L'exposició constava d'obres originals d'artistes com Tàpies, Hernández Pijoan, Ràfols-Casamada, Guinovart, Díaz-Gil, Artigau, donades solidàriament a l'Associació, documentació històrica dels primers temps de l'entitat, vídeos d'activitats de l'Associació, objectes realitzats a les presons franquistes, reconeixements rebuts, etc. L'exposició estava prevista realitzar-la a la seu del Memorial Democràtic però el tancament d'aquesta seu per part del govern de CiU va obligar a realitzar-la al Museu d'Història.

DISTINCIONS I RECONeixEMENTS

La qualitat de l'exposició va ser reconeguda amb la concessió als seus comissaris del Premi Nacional de Cultura per "*la qualitat de l'exposició en el model que suposa per a la recuperació del patrimoni, de la memòria i de la història*" segons la valoració del Jurat. Aquest reconeixement venia a sumar-se a les diverses distincions que rebia l'Associació com, per

exemple, la Medalla d'Honor de la ciutat lliurada el 2001 per l'Ajuntament de Barcelona; el 2002 l'homenatge citat del Parlament de Catalunya *"reconeixent la lluita contra la dictadura franquista dels membres de l'Associació"*; el 2003 la Generalitat de Catalunya concedeix a l'Associació la Creu de Sant Jordi, *"pel seu treball en la recuperació de la memòria històrica de totes aquelles persones que van lluitar, en temps difícils, per les llibertats democràtiques i nacionals, un exemple de compromís cívic per a les noves generacions"*.

A títol col·lectiu, el maig de 2005, Iniciativa per Catalunya va atorgar a l'Associació el premi Cipriano García *"per la seva tasca de tants anys en la lluita reivindicativa i per la recuperació de la Memòria Històrica"*. I alguns membres de l'Associació van rebre reconeixements individuals vinculats, entre d'altres, a la seva faceta d'ex-presos polítics i membres de l'Associació. Es el cas de la investidura, el febrer de 2004, com a *doctors honoris causa* de la Universitat Politècnica de Catalunya de tres fundadors de l'ACEPF: Gregorio López Raimundo, Maria Salvo Iborra i Agustí de Semir i Rovira; Maria Salvo va rebre la Medalla d'Honor de Barcelona de l'any 2003 i la Creu de Sant Jordi de la Generalitat el 2005; el 2004 Agustí de Semir també va rebre la Medalla d'Honor de Barcelona i Miguel Nuñez i la seva companya Tomasa Cuevas la Creu de Sant Jordi. El 1986 Gregorio López Raimundo va rebre el Premi Internacional Alfonso Carlos Comin i el 2005 li fou lliurada la Medalla d'Or de la Generalitat *"en reconeixement a la seva trajectòria cívica i política al servei de Catalunya"*; el 2006 el que fou Secretari de l'Associació, Lluís Martí Bielsa també va rebre la mateixa distinció.

Carles Vallejo va rebre el 2018 el Premi Memorial Lluís Companys i el 2019 la Medalla d'Honor de la ciutat de Barcelona, de mans de l'alcaldeessa Ada Colau en reconeixement *"a la seva trajectòria històrica com activista polític i social, especialment vinculat al moviment obrer durant la clandestinitat"*. El 2022, l'Enric Cama, membre de la Junta Directiva de l'Associació des de fa molts anys, va ser també distingit amb la Medalla d'Honor de la seva ciutat, Terrassa, *"com a reconeixement de la seva trajectòria en la investigació històrica, l'ensenyament, l'activisme democràtic i el foment dels valors de la justícia i la llibertat en benefici de Terrassa, de la seva ciutadania i, sobretot, de les generacions futures."* segons consta en el decret de l'Ajuntament d'aquella ciutat.

Però tot no van ser camins de roses. El gener de 2003, en l'assemblea anual de l'Associació, amb participació de 50 associats/des, es van manifestar problemes entre els membres de la Junta i amb alguna dimissió inclosa. L'assemblea va proposar ampliar la Junta amb 5 nous membres i que fos aquest organisme el que reorganitzés l'estructura interna de la mateixa. Un cop enllestida l'assemblea, la presidenta Maria Salvo va lliurar una carta en la que argumentava que problemes de salut i manca de temps li feien impossible continuar a la presidència de l'entitat. Va ser elegit per substituir-la en la presidència Enric Pubill, que, entre d'altres objectius, activarà els esforços per concretar el Memorial Democràtic.

La creació del Memorial estava paralitzada des del "Manifest del Liceu", quan en l'Homenatge a les persones represaliades pel franquisme es va donar a conèixer la necessitat de la seva creació. El govern de CiU, però, havia paralitzat les accions de govern en aquest sentit, i no es van reactivar fins que el resultat de les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 2003 van possibilitar un govern tripartit catalanista i d'esquerres que va obrir la porta a la creació del Memorial Democràtic. No va ser fins el resultat de les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre del 2003, amb la formació d'un govern catalanista i d'esquerres, que el Memorial va començar a ser realitat. Al gener del 2004 es creava per decret dins el Departament de Relacions Institucionals i Participació el Programa per al Memorial Democràtic amb la finalitat de recuperar i reivindicar la memòria històrica de la lluita per la democràcia.

El mes de juny d'aquell mateix any es va crear la Comissió Assessora del Memorial Democràtic integrada per professionals de prestigi que representaven diferents sensibilitats polítiques de cara a garantir la pluralitat ideològica de l'organisme. Després d'haver seguit tot

el recorregut parlamentari: haver exposat el projecte de llei a informació pública, haver consultat a entitats memorialistes, etc. la convocatòria d'unes noves eleccions va impedir l'aprovació de la llei que va haver d'esperar el segon govern catalanista i d'esquerres sorgit de les noves eleccions per crear, el novembre del 2006, la Direcció General de la Memòria Democràtica dirigida per Mª Jesús Bono.

L'ACEPF va desenvolupar una intensa activitat que la portava a col·laborar amb institucions memorialistes, fins i tot d'altres països, en una experiència força positiva. Un bon exemple el tenim amb el conveni que l'Associació va signar, l'abril de 2005, amb la Fundació Celestina Pérez de Almada, del Paraguai, una entitat memorialista no governamental creada per la defensa, promoció i educació dels Drets Humans en aquell país. El conveni establia un marc de cooperació entre les dues entitats amb l'objectiu de promoure la difusió i protecció dels Drets Humans; la promoció de l'educació per la Pau a través de la Declaració dels Drets Humans; la creació, estudi i la història dels Museus i Arxius, i els sistemes específics d'investigació i organització; el recolzament a la Comissió de la Veritat i la Justícia del Paraguai, per la reparació a les víctimes i l'enfortiment del regim democràtic constitucional. La signatura del conveni la vàrem realitzar aprofitant un viatge a Barcelona del president de la Fundació Celestina Pérez de Almada, Dr. Martín Almada i el president de la nostra Associació Enric Pubill

El març de 2007 es va presentar novament al plenari del Parlament el projecte de llei. Al final del debat foren rebutjades les esmenes a la totalitat presentades pel PP i per Ciutadans. Finalment el Parlament va aprovar la Llei del Memorial Democràtic per 69 vots a favor (PSC, ERC i ICV-EUiA), 17 en contra (PP i Ciutadans) i 47 abstencions (CiU). Pocs dies després de l'aprovació de la Llei del Memorial Democràtic, el Congrés de Diputats a Madrid enllestia els treballs de la que seria coneguda com la Llei de la memòria històrica. L'1 de juny de 2004 el Ple del Congrés de Diputats va provar una proposició sobre el reconeixement de les víctimes de la Guerra Civil i del franquisme i que instava el Govern a realitzar accions per conèixer, compensar i difondre els patiments soferts per centenars de milers de persones. El Congrés de Diputats, però, no va avançar en aquest objectiu i les entitats memorialistes, encapçalades per l'ACEPF, van manifestar la seva oposició al retard i el novembre de 2005 van dirigir una carta a la vicepresidenta Fernández de la Vega amb els següents termes:

“Les diferentes asociaciones d'Ex-presos Políticos del país nos dirigimos a usted con la esperanza de que preste atención a los argumentos que expresamos en el presente escrito y que fundamentan nuestro asombro, desconcierto y, por qué no, indignación, ante la noticia que han sido congelados los proyectos acordados por la Comisión Interministerial que estudiaba las peticiones de los represaliados por el franquismo”.

Malgrat l'oposició de les entitats memorialistes i dels partits d'esquerres, que no estaven totalment d'acord amb el projecte de llei, aquest va ser aprovat pel Congrés dels Diputats que després del debat en la Comissió Constitucional va tornar al Ple del Congrés per a la seva votació. Finalment, el desembre de 2007 el ple del Senat va aprovar definitivament el text en una ajustada votació de 127 vots a favor i 119 en contra. L'opinió de l'Associació posava en valor les fites aconseguïdes respecte del primer esborrany de la llei, però no renunciava a reclamar tot allò que encara quedava pendent, que no era poc. L'aprovació quasi simultània de la Llei del Memorial Democràtic al Parlament de Catalunya i de la Llei de Memòria Històrica a les Corts espanyoles, va representar un dels moments més positius de la lluita per la memòria històrica que es va viure a Espanya a la primera dècada del segle XXI.

Malauradament, el març de 2017 va morir el nostre president, Enric Pubill, quan tornava de Madrid on havia assistit a un homenatge a Marcos Anna i a una representació de l'obra teatral “A voz ahogada”. Feia 14 anys que era president de l'entitat; des que el 2003 havia estat elegit rellevant Maria Salvo. A l'AVE en el qual tornava a Barcelona, un atac fulminant es va emportar la vida d'aquell que durant tants anys va dirigir la nostra Associació.

La commoció va ser gran i el dolor profund, i com es va dir en el seu comiat “*la seva vida va estar dedicada a la lluita per un món millor. Va ser un mestre del qual vam aprendre molt, des de la fermesa ideològica fins l’educada tempraça*”.

Quan Enric Pubill va patir l’atac, una companya de l’Associació va explicar a la gent del vagó qui era la persona que s’estava morint, i la gent, en senyal de respecte, es va anar posant en peu i va guardar un silenci respectuós. Era el darrer homenatge que rebia el nostre president. Diuen que al mateix temps al barri del Poble Nou els ocells van deixar de volar en senyal de dol. Això diuen...

El 25 d’abril de 2017 la Junta Directiva de l’Associació reunida en sessió extraordinària va anomenar president de l’Associació al company Carles Vallejo. Amb la seva presidència l’Associació ha incrementat notablement la seva activitat, augmentant la col·laboració amb el Memorial Democràtic i amb d’altres entitats memorialistes: Amical d’Antics Guerrillers de Catalunya, Amical de les Brigades Internacionals, Amical de Mauthausen i d’altres Camps; etc ha augmentat la composició de la Junta Directiva amb gent jove que encara que no hagués conegut l’estada a les presons era prou conscient del que havia significat la dictadura franquista i tenia molt clar el caràcter antifeixista de l’Associació. S’ha restablert la relació amb la Federació Internacional de Resistents (FIR) que recentment ha celebrat a Barcelona el seu Congrés; s’han creat comissions de treball, com la d’ensenyament que realitza una molt bona tasca; s’han anat incorporant a l’Associació nous membres, alguns d’ells lligats a l’activitat teatral que han col·laborat positivament a la difusió de la memòria històrica. Per la seu de Via Laietana han passat desenes, centenars d’estudiants d’ensenyament secundari i universitari a la recerca d’informació sobre la repressió franquista i sobre la vivència a les presons de la dictadura.

Després de tants anys d’activitat, l’Associació continua essent una entitat activa, renovada, que participa en la vida política i social del país mantenint els seus punts de referència de sempre, els que conformen el seu ideari antifeixista i la idea d’un món on un diferent bressol no comporti una diferent vida. Un món d’homes i dones lliures vivint en pau.
